

ศาสนาของอียิปต์โบราณ

(ชาวอียิปต์ ได้ชื่อว่าเป็นพวกที่เคร่งศาสนาที่สุดพวกหนึ่ง ศาสนา มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของเขามาก และมีอิทธิพลเห็นอวดังคม โดยทั่วไป วัฒนธรรมอันใหญ่ของอียิปต์เริ่มมาจากศาสนา เป็นต้นว่าวรรณคดีเกิดขึ้นจากบทสดจดหมายเหตุมนต์คาถาที่เขียนไว้ตามสุสานต่าง ๆ แม้แต่วิชาศาสตร์ก็เกิดจากการค้นคว้าของพวกพระสงฆ์

หลักความเชื่อของชาวอียิปต์ โบราณเอารวม ได้เป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ๒ หัวข้อ คือ :-

๑. ความเชื่อในเทพยดาต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์

มนุษย์ต้องเคารพบูชาเทพเจ้าเหล่านั้นเพื่อจะได้รับพระพรความอุดมสมบูรณ์ ฟาโรห์คือผู้แทนของเทพเจ้าองค์หนึ่งซึ่งมาคิดในร่างมนุษย์ เพื่อจะได้เชื่อมเกดियอดัมพันธระหวางเทพเจ้าและมนุษย์ให้แน่นแฟ้นขึ้น ฉะนั้น ประชาชนจึงต้องเคารพบูชาฟาโรห์ประหนึ่งเทพเจ้าองค์หนึ่ง

๒. ความเชื่อในความอมตะของวิญญาณมนุษย์ ชาวอียิปต์

มักใจเชื่ออย่างแน่นนอนว่าวิญญาณเป็นสิ่งไม่ตาย ถึงแม้ร่างกายจะดับสูญไปแล้ว วิญญาณก็ต้องลอยไปเสวยสุขหรือทุกข์ในปรโลก ฉะนั้นชาวอียิปต์จะเป็นทุกข์ร้อนในเรื่องสร้างสุสานและฝังศพมาก เพราะถือว่าการสร้างสุสานและฝังศพที่ดีจะทำให้วิญญาณผู้ตายได้เป็นสุข กล่าวกันว่าในสมัยอาณาจักรเก่าชนชั้นต่ำไม่มีสิทธิฝังศพอย่างชนชั้นสูงจึงโอดครวญเรียกร่องดิถีในที่สุดฟาโรห์ในสมัยอาณาจักรกลาง จึงได้อนุญาตให้พวกชนทำศพและทำมัมมี่ได้ การทำมัมมี่เป็นการดองศพไว้ด้วยยาชานานพิเศษเพื่อมิให้ร่างกายเน่าเปื่อย และเพื่อเป็นที่

อาศัยของวิญญาณผู้ตายต่อไป ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าชาวอียิปต์เป็น
ทุกชั่วอนเรื่องความไม่เต็มอภาคทางคำสอนมากกว่าความไม่เต็มอภาค
ทางการเมืองเสียอีก

ในขั้นต้นความเชื่อในวิญญาณอมตะมิได้เกี่ยวข้องกับหลักศีล-
ธรรมแต่ประการใด แต่หลายร้อยปีต่อมา ก็ได้นำหลักศีลธรรมที่ว่า
ด้วยความดีความชอบและบาปกรรมเป็นเครื่องชั่งความดีความชั่วของ
มนุษย์ ชาวอียิปต์ต่อมาถือว่าผู้ตายทุกคนจะต้องส่งวิญญาณไปยัง
ปรโลก ผู้ใดทำความดีได้มากในโลกก็จะได้รับแต่ความสุขมหาศาล
ในสวรรค์ ผู้ใดทำความไม่ดีก็จะถูกทำโทษได้รับความทุกข์ทรมารใน
ขุมนรกและจะไม่ได้รับวิญญาณอมตะอีกต่อไป หลักความเชื่อนี้ใกล้เคียง
กันกับหลักคำสอนฮินดูและพุทธมาก แต่คำสอนอียิปต์เป็นคำสอน
แรกของโลกที่ลัทธิกรรมนี้ควบคุมชีวิตประจำวันของมนุษย์

ตำนานเทพเจ้าต่าง ๆ ของอียิปต์

เมื่อชาวอียิปต์มีความเชื่อเกี่ยวกับความดีและความชั่วก็จะนับ
ถือสิ่งดั่งเป็นเทพเจ้า เทพเจ้าแห่งความดีคือ โอสิริส (Osiris)
เทพเจ้าแห่งความชั่วคือ เซท (Seth หรือ Set) ซึ่งเป็นน้องชาย
โอสิริสทั้งสองพี่น้องต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันเป็นนิจ ซึ่งหมายถึงการ
ต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่วในจิตใจมนุษย์นั่นเอง แต่ความดียอม
ชนะความชั่วอยู่เสมอ ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าชาวอียิปต์มีอารยธรรม
ทางจิตใจสูง เพราะเชื่อว่าความดีเป็นสิ่งสูงสุด ในหมู่มนุษย์ที่ยังไม่เจริญ
อาจถือเทพเจ้าแห่งความชั่วเป็นสิ่งสูงสุดก็ได้

ตามตำนานเล่าว่า ไอซิด เป็นเทพเจ้าประจำอียิปต์ภาคใต้
เซทเป็นเทพเจ้าประจำอียิปต์ภาคเหนือ เซทมีความอิจฉาที่พี่ชายคิด
ต่อลงไปฆ่าโดยหลอกให้นอนลงในหีบศพและปิดฝาทิ้งให้ลอยไปตาม
แม่น้ำไนล์ออกไปจนถึงทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและติดค้างอยู่ที่เมืองโฟนิ-
เชีย (Phoenicia) ไอซิด (Isis) ภรรยาของไอซิดก็เที่ยวค้นหาตาม
หาคศพสามีจนพบและได้นำกลับมาแอบซ่อนไว้ในอียิปต์เซทมาพบเข้า
โกรธจัด ตัดศพไอซิดเป็นท่อนๆ โยนไปทั่วประเทศ ไอซิดก็ไม่ได้
ลดละความพยายามเที่ยวตามเก็บศพสามี เมื่อได้พบชิ้นหนึ่งก็เก็บฝังไว้
ตรงนั้น ฉะนั้นในอียิปต์จึงมีสถานที่ของไอซิดหลายแห่งใน เมื่อไอซิด
หาคศพสามีจนครบ ไอซิดก็ฟื้นคืนชีพ การตายและการคืนชีพของ
ไอซิดมีความหมายทางคำสอนมาก เพราะเป็นสัญลักษณ์ว่าเมื่อ
มนุษย์ตายไปแล้วจะได้มีโอกาสคืนชีพได้อีกเพราะวิญญาณของตนเป็น
อมตะ ฉะนั้นชาวอียิปต์จึงตั้งไอซิดเป็นเทพเจ้าแห่งแม่น้ำไนล์ เวลา
นำศพหรือชันคอก่อนการตายและคืนชีพของไอซิด เมื่อ
นำศพมาฝังก็ขบเซาแม่น้ำชันศพพญูรี่เขี้ยวชะอุ่มกลับมีชีวิต
ชีวาขึ้นอีก

การคืนชีพของไอซิดคล้ายการคืนพระชนม์ของพระคริสต์ ใน
คำสอนคริสต์เตียน ซึ่งถือเป็นต้นแบบจากพระเจ้าว่ามนุษย์จะได้มีชีวิต
นิรันดรหลังจากความตาย ถ้าทำตามนำพระทัยพระเจ้า ความเชื่อถือ
บูชา ไอซิดแผ่กระจายไปทั่วเอเชียไมเนอร์จนถึงสมัยจักรวรรดิโรมัน
นับว่ามีอิทธิพลมาก

นอกจากนี้เมื่อไอซิดคืนชีพ ก็ได้ลงไปเป็นเทพเจ้าประจำ
นรกอีกด้วย คอยตัดดินความดีความชั่วของวิญญาณผู้ตาย ในรูป

วาดตามลู่ด้านจะเห็นผู้ตายยืนอยู่หน้าบัลลังก์ไอซีรีดและไอซีดีตรง
 กตางมีมนุษย์หัวสุนัขกำลังชกหัวใจผู้ตายโดยใช้ดัจจะซึ่งมีสัญลักษณ์
 เป็นขนนก (Feather of truth) เป็นเครื่องซึ่งถ้าผู้ตายทำความดีได้
 ได้ไปเสวยสุขในดินแดนแห่งความดีมบูรณ์เต็มไปด้วยโภชนาหาร
 (Happy Field of Food) ถ้าผู้ตายทำความชั่วดั่งตัวร้ายหน้าตาปลาด
 ก็จะถูกชกตีจนหัวใจเน่เสีย (รูปที่) ชาวอียิปต์หลงเชื่อตำนาน
 น้อย่างงมงาย จนเกิดมีการขายเวทย์มนต์คาถาป้องกันภัยในโลก
 และบัตรรับประกันว่าผู้ตายจะได้ไปเสวยสุข เวทย์มนต์คาถาเหล่านี้
 เขียนขึ้นบนกระดาษปาไพร์ (Papyrus) และฝังพร้อมไปกับศพ หนังสือ
 เหล่านี้เมื่อรวบรวมกันเข้าเรียกว่าคัมภีร์แห่งผู้มรณา (The Book of
 the Dead)

เทพเจ้าอัน ๆ ของอียิปต์นั้นมีรูปร่างประหลาด ตัวเป็นคน
 หัวเป็นสัตว์ หรือตัวเป็นสัตว์หัวเป็นคน เช่น เทพเจ้าเอมอน (Amon)
 แห่งกรุงทีบส์ (Thebes) มีร่างเป็นแกะ เทพเจ้าซีเบค (Sobek) เป็น
 จระเข้ เทพเจ้าเอพิส (Apis) เป็นวัวกระทิงเป็นต้น เทพเจ้าเหล่านี้เป็น
 เทพเจ้าประจำเมืองต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างมาก
 เป็นต้นว่าเทพเจ้าฮอรัส (Horus) โอรสไอซีรีดผู้ครองอียิปต์ได้แทน
 บิดามารการบราฆ่าพันกับ อา คือ เซท แห่งอียิปต์เหนือเดมอ ตาม
 ประวัตศาสตร์ทั้งสองภาคก็ทำสงครามกันไม่ขาด เมืองใดมีชัยชนะอีก
 เมืองหนึ่งเทพเจ้าของเมืองนั้นก็ยกเป็นเทพบูชาของเมืองนั้นด้วย
 เมื่อเมืองสองเมืองมารวมกันเทพเจ้าทั้งสองจะมีชื่อผสม เช่น เทพเจ้า
 เอมอน-เนฟ (Amon-Kneph) เป็นต้น

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งเทพเจ้าอียิปต์มักรวมเป็นครอบครัวเช่นเดียวกับเทพเจ้ากรีกและโรมันในเวลาต่อมา เป็นต้นว่าไอซีรีด

เป็นพ่อ โอิซิดเป็นแม่และฮอรัสเป็นลูกเป็นต้น เราจะสังเกตเห็นได้ว่า
 คำสอนสำคัญต่างๆ มักมีการรวมกันเป็นลุ่มเป็นก้อน เช่นในศาสนา
 ฮินดู คือพระพรหม พระศิวะ พระนารายณ์ ในพระพุทธศาสนา
 พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และในคริสต์ศาสนา พระบิดา
 พระบุตรและพระวิญญาณบริสุทธิ์ เป็นต้น

ถึงแม้คำสอนอียิปต์จะนับถือเทพเจ้าหลายองค์ก็ตามแต่ในบาง
 ระยะเวลาที่มีการหันมานับถือพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) เช่นในปี
 ๒๗๕๐ B.C. เทพเจ้า Ra (หรือ Amon-Ra) แห่งดวงอาทิตย์เป็นที่นับถือ
 ว่าเป็นพระเจ้าสูงสุด แต่การนับถือแผนใหม่นี้มีใช้ด้วยความสมัครใจ
 ของประชาชน เป็นการบังคับบัญชาของรัฐบาลเช่นเดียวกับในรัชสมัย
 ของฟาโรห์อเมนโฮเทปที่ ๔ (Amenhotep IV) ได้ทรงบังคับประชาชน
 ให้เลิกนับถือพระเจ้าอื่น ๆ รวมทั้ง Ra และตั้งเทพเจ้าเอทอน (Aton)
 เป็นเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ และพระเจ้าสูงสุดแทน ยิ่งกว่านั้นทรง
 สร้างเมืองหลวงใหญ่ให้ชื่อว่าอาเคอเททอน (Akhetaton) แปลว่า
 วิญญาณของเอทอน (Spirit of Aton) ทรงลบล้างชื่อของเทพเจ้า
 เอมีอน (Amon) คู่แข่งของเอทอนออกจากวิหารและอนุสาวรีย์เดีย
 ร์ แต่การปฏิวัติคำสอนนี้อยู่ได้ไม่นานเพราะไม่ใช่ความสมัครใจ
 ของประชาชนเมื่อสิ้นรัชสมัยนี้ประชาชนก็กลับไปนับถือเทพเจ้าหลาย
 องค์ของตนตามเดิมถึงกระนั้นกิตติการปฏิวัตินี้ก่อให้เกิดวรรณกรรมช
 วนเอกคือบทสดุดีพระเจ้าอาทิตย์ ซึ่งเป็นบทกวีไพเราะที่สุดของวรรณคดี
 อียิปต์

คำสอนเริ่มเสื่อมลงตามลำดับในรัชสมัยพระเจ้าตุตันคาเมน
 (Tutankhamen) ฟาโรห์องค์นี้ได้พยายามรื้อฟื้น ดัทธิ บูชา เอมีอน

ขึ้นมาอีกแต่ก็ไม่ประดัดผลสำเร็จเช่นกัน ชาวอียิปต์จึงคงนับถือเทพเจ้า หาดายองค์จนต้นประวัติคำสอนของอียิปต์ยุคโบราณ

วรรณคดีอียิปต์โบราณ

สมบัติ มีค่าที่ อียิปต์ยุคโบราณ ได้ให้ไว้แก่อารยธรรมโลกคือ การประดิษฐ์อักษรและศิลปการประพันธ์

ก. วิวัฒนาการของอักษร

เริ่มด้วยการเขียนรูปภาพแทนความนึกคิดและสิ่งของ ต่อมากลายเป็นเครื่องหมาย ใช้แทนเสียงที่เปล่งออกมารวมเป็นพยางค์ โดยมีเครื่องหมายเสียงกำกับ ซึ่งที่ล่องนเวียนกว่าอักษรพยางค์ (Syllabic writing) ในปี ๓๐๐๐ B.C. อียิปต์ประดิษฐ์พยัญชนะและสระ (alphabet) แทนแต่เพียงหนึ่งอาจมีพยัญชนะถึง ๒๐ - ๓๐ ตัวได้ เช่นตัว เอ มีพยัญชนะเสียงถึง ๒๐ ตัว เป็นต้น ฉะนั้นพยัญชนะ สระในขั้นต้นนี้ยังไม่สมบูรณ์แบบโดยแท้ ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็ยังใช้อักษรพยางค์แบบเดิมและเครื่องหมายแทนความคิดเห็น (ideographs) ✓

ชาวอียิปต์โบราณ ได้เขียนเอกสาร ไว้มากมายบนกระดาษเยื่อต้นปาไพร์ด (papyrus) และใช้หมึกทำจากยางไม้และเขม่าไฟ เอกสารเหล่านี้ม้วนเก็บไว้ใน โองดินเป็นจำนวนมาก ในห้องสมุดซึ่งสร้างขึ้นในปี ๒๐๐๐ B.C. บางชิ้นเป็นวรรณกรรมสำคัญ อาจนับได้ว่าเป็นหนังสือจำพวกแรกของโลก โบราณ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญของมนุษย์ผู้รู้จักที่จะบันทึกความคิดเห็นของตนเป็นลายลักษณ์อักษรได้

ข. วรรณคดี วรรณคดีอียิปต์ที่เหลือเป็นหลักฐานนั้นเขียนขึ้นหลังสมัยอาณาจักรเก่าตามฝาผนังภายในพีรามิดสุสานแผ่นศิลาและ

อนุสาวรีย์แท่งหิน (obelisks) ส่วนวรรณกรรมของอาณาจักรเก่าไม่มีหลักฐานบทกวีปรากฏอยู่เลย แต่นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าชาวอียิปต์เริ่มเขียนหนังสือราว ๒๐๐๐ B.C. หลักฐานที่ปรากฏติดต่อดีเยี่ยมาคือตั้งแต่ ๓๗๐๐ B.C. ถึง ๒๐๐ B.C.

อักษรที่ใช้ประพันธ์มี ๓ จำพวกด้วยกันคือ

๑. อักษรเฮียโรกลิฟฟิค (Hieroglyphic) ซึ่งใช้รูปภาพแทนความคิดเห็นมักใช้ในการเขียนวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์

๒. อักษรเฮียราติก (Hieratic) เป็นเครื่องหมายย่อมาจากอักษรพวกแรกใช้ในการเขียนคัมภีร์

๓. อักษรเดโมติก (Demotic) ซึ่งแปลงมาจากอักษรเฮียราติกเป็นภาษาที่สามัญชนใช้เขียนหนังสือต่างๆไป

ผู้พบหลักฐานอักษรเหล่านี้คนแรกคือทหารของจักรพรรดินโปเลียนผู้หนึ่งซึ่งได้พบหินโรเซตตา (Rosetta Stone) ในปี ค.ศ. ๑๗๙๙ บนแท่งหินนี้มีอักษรเฮียโรกลิฟฟิค เดโมติกและกรีกจารึกอยู่ ชองโปลิซ็อง (Jean F. Champollion) เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าอ่านอักษรโบราณนี้ได้เป็นคนแรก

วรรณคดีอียิปต์โบราณอาจแบ่งได้เป็น ๔ จำพวกใหญ่ๆ ตามสมัยดังนี้. —

๑. วรรณคดีเกี่ยวกับความรู้เพิ่มพูนสติปัญญา (Wisdom Literature) ทখনชื่อคือคำสั่งสอนของทาโฮเท็บ (The precepts of Ptahhotep) ซึ่งเขียนในราวปี ๒๕๐๐ B.C. นับเป็นหนังสือเก่าแก่ที่สุดในโลกเกี่ยวกับปัญหาชีวิตและสังคมเช่นการหย่าร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เป็นต้น จากภาษาและด้านอนที่ให้เราจะทราบได้ว่าผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้จะต้องเป็นพวกชนชั้นสูงมีความรู้

๒. วรรณคดีทางศาสนา (Religious Literature) มักเขียนตามผนังสุสานและป้อมามิตในราชวงศ์ที่ ๕ และ ๖ จวบจนกรวมเหล่านี้เขียนขึ้นเพื่อร้องขอวิญญาณเอมตะจากเทพเจ้าหรือมิฉะนั้นก็เป็นบทสดมมนต์คาถาอาคม ตำนานศักดิ์สิทธิ์และบทเพลงสรรเสริญสัตว์อ้อนวอนต่อเทพเจ้า หนังสือที่ลือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ที่สุดคือหนังสือแห่งผู้มรณา (The Book of the Dead) ซึ่งเขียนอยู่บนกระดาษปาไพร์ได้ถึง ๒๐๐๐ ม้วนบรรจุข้อความ ๑๖๖ บทเขียนในเวลาดำรงกันระหว่างปี ๔๒๖๖ B.C. ถึง ๒๐๐๐ B.C. ประกอบด้วยคำสดมมนต์คาถาเพลงสดุดี ตำราคาถาและคำตำราภาพบาปเป็นต้น จุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ก็เพื่อจะชดเชยของทางไปสู่ชีวิตอมตะ บทประพันธ์ที่คมชัดที่สุดคือบทสดุดีพระเจ้า Ra และบทประกาศความบริสุทธิ์ (Declaration of Innocence)

นอกจากหนังสือเดิมยังมีบทสดุดีเพลงศพและเพลงร้องอื่น ๆ อีกมากที่มีชื่อเช่นเพลงแห่ศพแอนเทฟ (Antef's Festival Dirgo) เขียนราวปี ๒๕๐๐ B.C., เพลงสดุดีเนเฟอโฮเทป (Song for Neferhotep) เขียนราว ๑๖๐๐ B.C. เพื่อขอพรจากเทพเจ้ารา และเพลงสดุดีพระเจ้าอุเซอเทอซานที่ ๓ (Hymn to Usertesan III) ผู้เปรียบเหมือนผู้แทนของพระเจ้า

ในสมัยอาณาจักรกลางวรรณคดีรุ่งเรืองมากเฉพาะอย่างยิ่งในราชวงศ์ที่ ๑๒ เรียกว่ายุคคลาสสิก (Classic) ซึ่งจัดอยู่ในวรรณคดีประเภทที่ ๓ และ ๔

๓. นิยายและตำนาน มักเกี่ยวกับการผจญภัยตื่นเต้นอันมหัศจรรย์หรือเรื่องรัก โศกหรือเรื่องผีต่างเทวดาที่รู้จักกันมากคือเรื่อง

พี่น้องสองชาย (The Two Brothers) หรืออีกชื่อคือเรื่องการผจญภัยของแอนพูและบาตา (Anpu and Bata) ซึ่งเขียนราวปี ๓๒๐๐ B.C. เกี่ยวกับอภินิหารการแปลงกายการล้างแค้นและการทรยศหักหลังของหญิงสองคนที่ทำให้สามีอดตาย แต่เรื่องก็จบด้วยดีว่าหญิงชื่อนี้ก็จะต้องรับกรรมที่ตนได้ก่อไว้และสามีพี่น้องสองชายก็เจริญรุ่งเรือง ทำนองเรื่องคล้ายประวัติของ โยเซฟผู้ เป็นบรพบุรุษคนหนึ่งของพวกเขาในพระคัมภีร์ไบเบิลเดิม (Old Testament).

นิยายคำคัญอื่นๆ ก็มีเรื่องกลาดีเรือแตก (The Shipwrecked Sailor) ผู้รอดตายมาและได้รับรางวัลจากฟาโรห์ตามคำทำนายของงูตัวหนึ่งซึ่งเขาพบบนเกาะแห่งความอุดมสมบูรณ์พูนสุข (Isle of Plenty) เขียนขึ้นไว้ในปี ๒๕๐๐ B.C. และนิยายของเซตนา (The Story of Setna) เขียนราว ๑๒๐๐ B.C. เกี่ยวกับนักเรียนช้ชะไมยซึ่งกลับใจใหม่ นำหนังสือศักดิ์สิทธิ์ที่ตนขโมยมาจากสุสานไปคืนไว้ที่เดิม

๔. บทกวี (Poetry) อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทดังนี้

ก. บทกวีทางศาสนาและปรัชญาชีวิต ที่ชนชื่อคือบทสรรเสริญพระอาทิตย์ (Hymn to the Sun) ของเจ้าอิกคานะที่อนดังกล่าวในบทเพลงสรรเสริญ ได้กล่าวถึงอำนาจและความเมตตากรุณาของพระอาทิตย์ (Aton) ผู้สร้างโลกและผู้เป็นพระบิดาสถิตย์อยู่ในสวรรค์คนหนึ่งได้แปลเป็นภาษาอังกฤษอันไพเราะดังนี้

Thy dawning is beautiful in the horizon of the sky,

O living Aton, beginning of life!

When thou risest in the eastern horizon,

Thou fillest every land with thy beauty.

Thou art beautiful, great, glittering, high above every land,
 Thy rays, they encompass the lands, even all that thou
 hast made.

How manifold are thy works!

They are hidden from before us,

O sole god, whose powers no other possesseth.

Thou didst create the earth according to thy heart

While thou wast alone.

บทกวีคำคมอีกบทหนึ่งคือบทสนทนาโต้ตอบระหว่างชายผู้เบื่อ
 ชีวิตและดวงวิญญาณของเขา (A Dialogue Between a Man Weary
 of Life and His Soul) ซึ่งประกอบด้วยหลักปรัชญาชีวิตลึกซึ้ง

ข. บทเพลงเกี่ยวกับความรัก (Love Lyrics) มักจะกล่าวถึง
 ความรักฉันท์ขลุ่ยดาวระหว่างพี่ชายน้องสาวซึ่งมักจะแต่งงานกัน ในสมัย
 นั้น บทเพลงเหล่านี้เต็มไปด้วยความเร่าร้อนอ่อนหวานซาบซึ้งเช่น
 Beloved, It is only thy Breath และ I lay me down upon my bed

ค. महाकाव्य (Epic poetry) ที่เหลือเป็นหลักฐานมีอยู่เรื่อง
 เดียวคือมหากาพย์ของแพนทาอาก (The Epic of Panta-our) ซึ่ง
 เขียนราว ๑๓๒๕ B.C. บรรยายถึงชัยชนะของพระเจ้าราเซดที่ ๒ ซึ่งมี
 ต่อพวกฮิตไทต์ (Hittites)

สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมอียิปต์โบราณ

ความเจริญของอียิปต์โบราณในด้านการปกครอง คำนวณ
วรรณคดี รวมทั้งวิทยาศาสตร์ ยังไม่เท่ากับความเจริญทางด้าน
สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ซึ่งแสดงถึงอารยธรรมขั้นสูงสุดของ
อียิปต์

สถาปนิก วิศวกร และช่างก่อสร้างของอียิปต์ในสมัยนั้น มี
ความสามารถมาก งานของเขาเหลือหลักฐานไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ชื่น
ชมมากมาย ล้วนแต่เป็นงานชิ้นมหึมา ล้วนมากทำด้วยศิลาซึ่งคงทน
ถาวร แต่ที่น่าแปลกใจที่อียิปต์ทั้งเพียงวิหาร และสุสานพีรามิด ไว้ให้
เราเห็นเท่านั้น ส่วนบ้านเรือนหรือแม้แต่พระราชวังก็ไม่มีซากเหลือ
อยู่เลย คำอธิบายของนักศอก ชาวอียิปต์โบราณมีความกังวลในเรื่อง
ความตายและชีวิตในชาติหน้า หลังจากความตาย มนุษย์กว่าชีวิตปัจจุบัน
พวกเครื่องปั้นดินเผาและฟาโรห์ จึงพากันสร้างสุสานให้มั่นคงถาวรที่สุด เพื่อ
บรรจุและรักษาศพของตนไว้ได้ยาวนานที่สุด และเพื่อเป็นที่อาศัยตลอด
ไปของวิญญาณซึ่งเขาเชื่อว่ามีอมตะ ดังคำขวัญที่ต้องร้องมาจากสุสาน
คืออาหาร ซึ่งถือเป็นการก่อสร้างเพื่อเตรียมสร้างชีวิตของตน เพื่อ
เมื่อตายจะได้รับความอมตะของวิญญาณ ส่วนบ้านเรือนก็มักทำด้วย
ดินเหนียว พระราชวังและบ้านเครื่องปั้นดินเผาเป็นไม้ส่วนมาก ซึ่งไม่คงทน
ถาวรอะไร

ถ้าจะพูดตามหลักจิตวิทยาแล้ว ชนชาติที่มีความมั่นคงเป็นนิจ
แน่นอน ทางการเมือง และสังคม ก็มักจะไม่กังวลถึงชีวิตประจำวันเท่า
ใดนัก เพราะมีความสุขสมบูรณ์พร้อมอยู่แล้ว จึงมักนึกกังวลถึงสิ่งที่
ตนยังไม่มีในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตหลังจากเมื่อตายไปแล้ว

เพราะกลัวว่าจะไม่มีความสุขสมบูรณ์เท่าในชีวิตปัจจุบัน ฉะนั้นปัญหาเกี่ยวกับความอมตะของวิญญาณหลังความตาย และชีวิตหลังความตายจึงเป็นปัญหาสำคัญยิ่งสำหรับชนพวกนี้

สถาปัตยกรรม

ในสมัยอาณาจักรเก่า มีการก่อสร้างราวปี B.C. ๓๒๐๐-๒๓๖๐ ล้วนมากเป็นอันดับหนึ่งที่มีขนาดตามฐานะของผู้ตาย ตามมโนทัศน์ที่ยากจนก็เพียงฝังในหลุมภายในบริเวณบ้านของตน พวกเค็รชซู ชุนนาง และฟาโรห์ จะสร้างช่องซุ้มสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งมีผนังเอียงเข้าหากันตอนปลายเล็กน้อย มองด้านข้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู เรียกว่า มัสตาบา (Mastaba) (ดูรูปที่ ๑๕) มาจากคำอาหรับ แปลว่า เก้าอี้เตี้ย ๆ ซึ่งคงจะมีรูปร่างเช่นนั้น ช่องซุ้มแบบนี้สร้างกันมากสมัยราชวงศ์ที่ ๕ และ ๕ ด้านหน้ามีประตูทางเข้าหันไปทางทิศเหนือหรือตะวันออก ซ้าง ๆ ประตูจริงนมประตูหลอก คงจะเป็นประตูสำหรับวิญญาณของผู้ตาย ภายในแบ่งเป็น ๒ ห้อง คือห้องนมัสการผู้ตาย เป็นที่วางเครื่องบูชาต่าง ๆ ถัดมาเป็นห้องไว้รูปบนผู้ตาย ซึ่งมีขนาดเท่าตัวจริง เป็นที่อาศัยของวิญญาณผู้ตาย เรียกว่า ห้อง Serdab คือห้องปกัดดวงตัวของผู้ตาย ภายใต้อาคารเหล่านี้เป็นคู่มองค์ใต้ดินซึ่งเป็นที่ไว้ศพผู้ตาย มีปล่องลงไปลึกดึ้มมาก (รูปที่ ๑๖) เมื่อฝังศพแล้วปล่องนี้จะปิดตายเพื่อกันบุคคลภายนอกเข้าไปชะโมยดมบัตของผู้ตาย ซึ่งฝังไว้ด้วยกันกับศพ ศพนั้นต้องยา เป็นมัมมี่ ถ้ามีมัมมี่เพียงดวงวิญญาณก็อาจเข้าไปอาศัยอยู่ในรูปปั้นในห้องชั้นบนได้ เมื่อผู้ตายเสียชีวิตใหม่ ๆ ญาติพี่น้องมักนำอาหารจริง ๆ มาบูชา แต่ต่อมาจะเขียนเป็นรูปภาพไว้ตามฝาผนัง หรือปั้นเป็นรูปไว้แทน (รูป ๑๗)

✓ ชาวอียิปต์จะสร้างสุสานเหล่านี้ไว้ในที่ดินที่จัดเฉพาะ บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำไนล์ สำหรับผู้ตายเท่านั้น ล้วนฝังตะวันออกเป็นดินแดนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เมืองคนตายนั้นมถนนหนทางจัดเป็นระเบียบมาก เหมือนเมืองทั่วไป สุสานกตงเรียงรายตามถนนเหมือนบ้านคนฝังเมืองแบ่งเป็นตอน ๆ ตามฐานะของผู้ตายแต่ละชั้น เมืองมรณะที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอยู่ที่เมืองซัคคารา (Saqqara) และซีเซ่ (Gizoh)

ความสูงและความใหญ่โตของสุสานนี้ ขึ้นอยู่กับยศฐาบรรดาศักดิ์ของผู้ตาย ฐานะสุสานของพวกชั้นสูง และขุนนางก็ประกอบด้วย Mastaba นิตงซ้อนกัน ๒-๓ อันขึ้นไป ของฟาโรห์ Zoser แห่งราชวงศ์ที่ ๓ ตง Mastaba ซ้อนกันหลายชั้นตงแต่ใหญ่ไปถึงเล็ก ซึ่งเป็นกำเนิดของปิรามิดอันแรกเรียกว่าปิรามิดชันกระได เพราะยังไม่มีการตกแต่งผนังข้าง ๆ ให้เป็นหน้าเรียบอย่างปิรามิดรุ่นหลัง ปิรามิดชันกระได (The Stepped Pyramid) น้ Imhotep (อิมโฮเท็ป) เป็นสถาปนิกออกแบบ (รูป ๑๘)

✓ ปิรามิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ซึ่งนับเป็นหนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์ ๗ สิ่งของยุคโบราณ คือปิรามิดสามใบเถาขนาดยักษ์ที่เมืองซีเซ่ (Gizoh) ซึ่งสร้างขึ้นในราชวงศ์ที่ ๔ ราวปี B.C. ๒๗๐๐ และ ๒๖๐๐ (รูป ๑๘) อันใหญ่ที่สุดเป็นของฟาโรห์คฟู (Khufu) มีฐานกว้างถึง ๗๖๗ ฟุต สูง ๔๗๘ ฟุต ถัดมาของพระเจ้าคัฟร่า (Khafra) อันเล็กที่สุดของพระเจ้าเม็นคอร่า (Menkaura) ปิรามิดเหล่านี้ใช้มือทาสและแรงงานทำทั้งสิ้น ไม่มีเครื่องจักรใด ๆ เลย จึงเป็นสิ่งมหัศจรรย์มาก ทำให้ต้องคำนึงถึงจำนวนทาสเป็นล้าน ๆ คนที่ต้องตาย และทนทุกข์ทรมานใน

การเสริมอานภาพฟาโรห์เหล่านี้ ส่วนมากเป็นทาสชาวอียิปต์ที่ถูกจับมา เป็นเชลย หินแต่ละก้อนซึ่งใช้คนยกหนักถึงสองตันครึ่ง

ภายในจัดเป็นห้องไว้พระศพฟาโรห์และมเหสี ห้องเก็บราชสมบัติ ห้องข้าทาสบริวาร ห้องเก็บราชรถ ฯลฯ มีอุโมงค์คดงซับซ้อน ติดต่อกัน เพดานของแต่ละห้องเป็นรูปถ้ำมดเหลี่ยม ซึ่งนับเป็น ความคิดของวิศวกรชั้นเยี่ยม ที่จะหาทางรับน้ำหนักมหาศาลเบื่องบนี่ได้ ด้วยหลังคาถ้ำมดเหลี่ยมเหล่านี้ ผนังห้องบุด้วยแผ่นหินปูน (Limestone) ซึ่งตัดเป็นแผ่นเท่า ๆ กันอย่างงดงาม ภายนอกเป็นแผ่นหินขัด ซึ่ง เมื่อกระทบแสงอาทิตย์จะสะท้อนเป็นเงาระยิบ มองดูคล้าย ๆ พระอาทิตย์กำลังแผ่รัศมีออกมาจากพีรามิด ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของผู้สร้าง เพราะสัญลักษณ์ของเทพเจ้า Ra แห่งดวงอาทิตย์ คือ รูปพีรามิดที่มีดวงอาทิตย์ปรากฏอยู่บนยอด

พีรามิดเหล่านี้มีลักษณะต่างกับมัสต์ตาบาซรรมา คือ ย้ายห้อง เซอแดบ (Sordab) และห้องนมัสการมาอยู่ภายนอก เช่นของพระเจ้า คัฟรา ห้องตั้งอยู่ทางตะวันออกของพีรามิด มีอุโมงค์เชื่อมติดต่อกับตัวพีรามิด ภายในอุโมงค์มีผนังประดับด้วยเสาดีเหลี่ยมใหญ่โต และประดับด้วยหินขัดมันดำเป็นเงาวับ มีรูปปั้นฟาโรห์เรียงรายประดับ อยู่ตลอด (รูป ๒๐) อุโมงค์ทางเดินนี้เรียกว่า พอร์ตโค (Portico) ซึ่ง ผ่านไปข้าง ๆ ตัวสฟิงค์ (Sphinx) ตัวประหลาดที่มีศีรษะเป็นหน้า พระเจ้าคัฟรา ตัวเป็นสิงห์โต ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของอานภาพฟาโรห์ องค์นี้ ตอนปลายของอุโมงค์บรรจบกับวิหารรูปดีเหลี่ยม (รูป ๑๘ มุม ขวาต่าง) ภายในอุโมงค์ใช้รับน้ำหนักเพดานด้วยเสา และคานหินพาด

เป็นรูปตัว T ต่อกันอย่างแน่นหนาด้วยสลักหินแบบกรเข้าไม้ หดงคา
นั้นทำด้วยอิฐหรือดินเหนียว

ในสมัยอาณาจักรกาดาง - นิยมเจาะสุสานเป็นอุโมงค์เข้าไปใน
ภูเขาหิน เช่น สุสานของพระเจ้าอเมนเนมฮัท (Amonemhat) ที่เมือง
เบนี-ฮาซาน (Beni-Hasan) (รูป ๒๓) ซึ่งอยู่ห่างเมืองซีไซราว ๑๒๕
ไมล์ สุสานที่เจาะเข้าไปในภูเขาเหล่านี้มักเป็นของพวกเจ้าผู้ครองนคร
โอริกซ์ (Oryx) ซึ่งเป็นพวกที่มีอิทธิพลมาก และได้มีการปกครอง
ระบบราชาธิปไตย มาเป็น ระบบ ศักดินา ต่อมาภักดีในสมัย อาณาจักร
กาดาง ภายในสุสานจัดเป็นห้องพระโรงมีเส้าหินเรียงราย ห้องส่วนตัว
หรือห้องศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Chamber) ซึ่งเป็นที่ไว้รูปปั้นผู้ตาย แผนผัง
ภายในคล้ายบ้านของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่มีห้องเก็บศพอย่างในสมัย
อาณาจักรเก่า ศพมีมัมจะฝังไว้ใต้พื้นของห้องพระโรง รูปร่างของ
เส้าหินก็ต่างกับในสมัยอาณาจักรเก่า คือ มีรูปร่างกลม และมีราวเป็น
ทางตลอดรอบเส้า หรือเป็นเส้า ๘-๑๒ เหลี่ยม ดังนั้นฐานว่าวซึ่งทำ
คงจะใช้โอบกบุนและใช้ต้นกกมัดเป็นพ่อนประกะบรอบเส้า จึงทำให้มีราว
เช่นนั้น (รูป ๒๒) ล้วนเพดานเขียนลวดลายงดงามเป็นลายขีดและ
เพื่อให้เหมือนหลังคาของบ้านอาศัยในสมัยนั้น

สมัยอาณาจักรใหม่ ฟาโรห์นิยมขุดสุสานมัมมาตามหน้าผา
ใหญ่ เพื่อให้เป็นที่เก็บศพคงทนถาวรยิ่งขึ้น สุสานเหล่านี้รวมกันอยู่
ในหุบเขาแห่งราชา (Valley of the Kings) ในทะเลทรายลิเบีย
(Libyan) ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำไนล์ ใกล้เมืองทีบส์ (Thebes) ที่
ขึ้นชื่อมากคือ จีฬารของพระนางฮัทเชปซุท ซึ่งสร้างในปี B.C. ๑๔๗๘

อยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง เดียร์ แอด บาฮารี (Deir-el-bahari) สถาปนิกคือ เซ็นมุต (Senmut) (รูป ๒๓) ภายนอกมีลานกว้างยื่นออกมาเป็นระเบียงกว้างราว ๓๐๐ ฟุต และมีทางเดินยื่นออกมาตอนกลางใหญ่โตมาก ระเบียงเหล่านี้รองรับด้วยเสาหินเรียงราย ภายในสุสานมีวิหารบูชาเทพเจ้าต่างๆ เช่น แฮทอร์ (Hathor) อนูบิส (Anubis) และเอมีอน (Amon) และมีวิหารของพระนางฮัทเซปซุทด้วย ตามฝาผนังแกะสลัก และวาดรูปพระประวัติของพระนาง เช่น การประสูติ

วิหารที่สำคัญในสมัยนี้คือ วิหารเทพเจ้าคอนด์ (Khons) อยู่ที่เมืองคาร์นัค (Karnak) ใกล้กรุงที่ปต์ สร้างโดยพระเจ้ารามเซสที่ ๓ แห่งราชวงศ์ที่ ๑๒ ในปี B.C. ๑๑๐๐ ทางไปสู่วิหารนี้เรียงรายด้วยรูปสลักสองข้าง (รูป ๒๔) ลักษณะพิเศษของวิหารนี้คือ ประตูทางเข้าเป็นกำแพงกว้างปลายสอบ เรียกว่า ไพดอน (Pylon) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของขอบสวรรค์ (Horizon of Heaven) บนกำแพงนี้แกะสลักรูปเทพเจ้าประจำวิหาร และราชกิจของฟาโรห์ ประกอบด้วยอักษรเฮียโรกลิฟฟ์ที่ครอบ ๆ ~~X~~ ถัดประตูเข้ามาเป็นลานกว้าง มีเสาหินกลมเรียงรายสองข้าง (Colonnades) สูงราว ๗๐ ฟุต ถัดเข้ามาอีกเป็นห้องโถงไฮโปสไตล์ (Hypostyle Hall) หลังจากห้องนี้ไปเป็นห้องบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ และที่เก็บสมบัติของวิหาร แผนผังของวิหารนี้เป็นมาตรฐานของวิหารทั่วไปในสมัยนี้ เช่น วิหารฮอรัส (Horus) ที่เมืองเฮ็ดฟู (Hedu) ซึ่งสร้างราว B.C. ๒๓๗-๒๑๒ ชั้นชื่อว่ามีรูปแกะสลักนูน (Sunken relief) งดงามมากบนไพดอน (รูป ๒๕)

ลวดลายต่าง ๆ ในสมัยอาณาจักรโรมันงดงามมาก โดยเฉพาะเสาต่าง ๆ จะทำเป็นรูปดอกบัวบานตอนปลาย หรือเป็นรูปต้นพาไฟรด์

๑๕๗
๑๖.๕

รอบ ๆ หรือมีฉนวนกันน้ำเป็นใบปาดม เป็นต้น เช่น เฝ้าของ
เอมีอน-เร (Amon-Re) ที่เมืองลูคซอร์ (Luxor) ซึ่งพระเจ้าอเม
โฮเทปที่ ๓ (Amenhotep III) สร้างในปี ๑๔๑๒-๑๓๗๒ B.C. (รูป ๒๒)
ภายในวิหารเหล่านี้มักเขียนเป็นลวดลายคอกไม้ต่าง ๆ โดยเฉพาะ
คอกบัวและคอกฟ้าไฟร์ด อันเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์พูน
สุข (Fortility) ข้อดอกไม้หมายถึงชีวิตที่ได้รับจากดวงอาทิตย์และ
แม่น้ำ

วิหารมหัศจรรย์อีกแห่ง คือ วิหารของพระเจ้ารามเซดที่ ๒
สร้างในปี ๑๒๕๗ B.C. ที่เมืองอาบู-ซิมเบล (Abu-Simbel) ฝั่งตะวัน
ตกของไนล์ซึ่งเจาะเข้าไปในหน้าผา ต่อบรรตูปโดตอน ก็คือหน้าผานั้น
เอง ซึ่งสูงถึง ๑๐๐ ฟุต และกว้าง ๑๓๙ ฟุต ประดับด้วยรูปแกะสลัก
มหึมาของรามเซดเอง ๔ รูป แต่ละรูปสูง ๖๕ ฟุต ในช่องว่างขา
แกะเป็นรูปพระบรมวงศานุวงศ์ เบื้องบนแกะสลักรูปสิงห์หัวมนุษย์เรียง
รายเป็นแถว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาพระอาทิตย์ ภายใน
แบ่งเป็นห้องต่าง ๆ และตามฝาผนังวาดภาพบรรยายคุณความดีของ
ฟาโรห์ (รูป ๒๗)

เราจะเห็นได้ว่าสถาปัตยกรรมแต่ละชั้นของอียิปต์อันดึกดำบรรพ์
มีเทพารทั้งดิน และมักทำด้วยศิลาแรงแม้นคงถาวร งานแต่ละชั้นกว่า
จะสำเร็จได้ ก็ต้องเสียแรงงานและชีวิตทาสจำนวนมากไม่ถวน การที่
ชาวอียิปต์นิยมการก่อสร้างในลักษณะนี้ เป็นผลทางจิตวิทยา แต่ถึง
ความต้องการของมนุษย์ที่ยังคิดว่า อำนาจราชศักดิ์และอำนาจพระ
แสดงออกได้ทางเดียว คือ ทางขนาดใหญ่โต ยิ่งใหญ่มากก็ยิ่งแสดงถึง
อำนาจของผู้สร้าง ฉะนั้นสถาปัตยกรรมอียิปต์คล้ายกับสถาปัตยกรรม

โรมัน จึงปรากฏออกมาเป็นผลดังกล่าว นอกจากนั้นชาวอียิปต์เชื่อว่า
 ดึงก้อนสร้างมันคงถาวรได้เท่าใด ก็จะได้รับรักษาวิญญาณของตนได้ยาว
 นานเท่านั้น และสิ่งที่เขาปรารถนามากที่สุดคือความอมตะ ฉะนั้น
 สถาปัตยกรรมก็ต้องเชิดชูความอมตะนี้ด้วยคุณภาพอันมันคงไม่เปลี่ยนแปลง

ศิลปกรรม

ศิลปกรรมอียิปต์โบราณ มีลักษณะคล้ายสถาปัตยกรรม คือ
 มั่นคงที่อึดไม่อ่อนไหว แบบเรียบ ๆ ไม่ยุ่งเหยิง ส่วนดีและขนาด
 ของภาพบุคคลขึ้นอยู่กับ ความสำคัญ ของ อำนาจราชศักดิ์ ของ คนนั้น
 เช่น ถ้าเป็นกษัตริย์ ก็มีขนาดใหญ่กว่าสามัญชนธรรมดา ศิลปิน
 มักสนใจในคนและธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ งานต่าง ๆ มักแสดงถึง
 กิจวัตรประจำวัน หรือมีฉะฉานเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งมีความ
 สัมพันธ์กับมนุษย์

ในด้านปฏิมากรรม (Sculpture) แบ่งเป็น ๒ พวก พวกแรกเป็นภาพ
 แกะสลักบน สองมิติ (Two dimension) เรียกว่า Relief Sculpture อีก
 พวกหนึ่งเป็นรูปแกะสลักบนหรือบนผนังสามมิติ (Three dimension)
 เรียกว่า Free standing sculpture

พวกแรก มักเป็นภาพกิจวัตรประจำวันของฟาโรห์ เช่น การ
 ดำดัด ศึกสงคราม หรือภาพสงคราม หรือเทพเจ้า มักแสดงถึงคน
 ชาติ และธรรมชาติ ดังเหล่านี้ โดยเฉพาะคนและสัตว์จะแสดงด้านข้าง
 เพราะง่ายกว่าด้านตรง หรือด้านเฉียง ท่วงท่าอากัปกริยาแข็งทื่อ ผิด
 ธรรมชาติ กล่าวคือ ถ้าเป็นรูปคนก็มักหันหน้าด้านข้าง แต่ยืนหัน

ใหญ่เต็มหน้า ลำตัวท่อนบนหันด้านตรง คือ เห็นหัวไหล่ทั้งสอง ส่วน
ท่อนล่างหันข้าง จึงทำให้ดูบิดผิดลักษณะธรรมดา (รูป ๒๘)

ส่วนพวกรูปแกะสลักตามมติ มักเป็นรูปฟาโรห์ มเหสี พระ
องค์ หรือชนนางใหญ่ ๆ ในสมัยอาณาจักรเก่า มักแกะจากหิน
ดีเหล็กมาก่อนใหญ่ และทรงรูปเหลี่ยมของก้อนหินนั้นอยู่มาก กล่าวคือ
หันหน้าตรง แขนแนบเหยียดตรงข้างตัว เท้าทั้งสองติดแน่นกับฐาน
ขาข้างซ้ายจะก้าวมาข้างหน้าเล็กน้อย ถ้าเป็นรูปสองคนยืนใกล้กัน ก็
จะมีแผ่นหินติดต่อกันเบื้องหลังเป็นพิศ เช่น รูปพระเจ้าเม็นคอว่าและ
มเหสี (รูป ๒๙) พวกรูปแกะสลักเหล่านี้มักตั้งประดับวิหารหรือสุสาน
จึงต้องมีลักษณะเหลี่ยมและแข็งที่ต่อต้านภัยภัยกรรมไปด้วย

ต่อมาในสมัยอาณาจักรใหม่ และสมัยจักรวรรดิปฏิมากรรม มี
ลักษณะอ่อนไหวคล้ายธรรมชาติมากขึ้น ปฏิมากรพยายามแกะสลัก
รูปคนให้เหมือนบุคคลนั้น ๆ ไม่แต่เพียงเป็นสัญลักษณ์ของบุคคล
นั้นอย่างในสมัยเก่าเท่านั้น เช่น รูปของพระเจ้าทัทโมสที่ ๓ (Thutmose
III) ซึ่งคล้ายใบหน้าของพระองค์มาก (รูป ๓๐) และทรวดทรงอ่อน
แอ่นกว่าในสมัยเก่า แม้แต่ริ้วของผ้าก็ละเอียดอ่อนกว่า

สมัยพระเจ้าอิกค์เนทอน ผู้บูชาพระอาทิตย์ ปฏิมากรแกะสลัก
ด้วยหินปูนซึ่งมีคุณสมบัติละเอียดอ่อน สามารถแสดงถึงความงามของ
มนุษย์ได้ดีเลิศ โดยเฉพาะผิวกาย นอกจากนี้ยังระบายนิสัยได้เหมือน
จริงยิ่งขึ้น ที่ขึ้นชื่อลือนามที่สุดคือ เคียวพระนางนอเฟรอเทท
(Nofrotote) ซึ่งนับว่าเป็นหญิงงามที่สุดในประวัติศาสตร์ผู้หนึ่ง (รูป ๓๑)
ซึ่งชาวอียิปต์ภาคภูมิใจมาก

หอสมุด
วังท่าพระ

C B

311

ที่ 47

น. 5

ด้านจิตรกรรม (Painting) รูปวาดค่อนข้างมากใช้ประดับถึงก่อสร้างต่างๆ
 ฉะนั้นจึงต้องมีลวดลายสอดคล้องกับลักษณะของสถาปัตยกรรมนั้น ๆ
 และต้องอยู่ในขอบเขตจำกัด เช่น ภายในกรอบประตู หน้าต่าง หรือ
 ระเบียง เป็นต้น ฉะนั้นศิลปินจะต้องคำนึงถึงลวดลายเป็นใหญ่
 และไม่ได้ใส่ใจในความเหมือนจริงของภาพเท่าใดนัก ดังนั้นรูปคนหรือ
 สัตว์ ก็จะถูกตัดแปลงให้เข้ากับลวดลาย ไม่มีการแสดงความรู้สึก
 หมายบาง หรือข้อลัดล้อนเมื่อวัตถุอยู่ไกลตา (perspective) ถ้าจะวาด
 ภาพสัตว์เป็นฝูง ก็เขียนซ้อนกันเป็นชั้น ๆ คือ ๆ อย่างนั้นเอง- ขนาด
 และลวดลายของคนก็ตาม ความสำคัญของคนนั้น เช่น กษัตริย์ก็จะต้อง
 ตัวโตกว่าทหาร หรือข้าราชการ เป็นต้น เช่น รูปขุนนางลาลัว
 (รูป ๓๒) จะเห็นว่าคนใช้ตัวเล็กนิดเดียว อยู่ห่างขวาของขุนนาง และ
 ภรรยาขุนนางก็ตัวเล็กกว่าสามี ดีสุวรรณก็ดูคนาต ล้วนมากเป็นสีแดง
 เหลือง (ทำจากดิน) ดำ และฟ้าเขียว ซึ่งนำมาผสมผสม ขวางไม้ หรือ
 ไข่ เพื่อให้ติดแน่นกับฝาผนัง ดีที่ผสมแบบนี้ไม่ค่อยจะคงทนถาวรเท่า
 ดีที่ใช้ทาไปบนฝาผนัง ขณะที่ปูนยังเปียก ๆ อยู่ ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันมาก
 ในหมู่ศิลปินอิตาลีเดิม สมัยหลังเรียกว่า เฟรส์โก (Fresco)

ศิลปกรรมย่อย (Minor Art) ที่ขึ้นชื่อได้แก่พวกทองรูปพรรณ เครื่อง
 ประดับทำด้วยมณี หรืออัญมณี (รูป ๓๓) เครื่องแก้ว และถ้วยชาม
 รามไห เป็นต้น (รูป ๓๔)

ดนตรี

ดนตรีมีกับบรรดงภายในพระราชวัง เมื่อมีการเลี้ยงฉลอง หรือ
 เพื่อกล่อมอารมณ์พวกขุนนาง และใช้ตามวิหาร ประกอบพิธีกรรม

ทางศาสนา ดนตรีของลัทธิขงกับบรรเลงตามหมู่บ้าน ประกอบการ
ขับร้อง และเต้นรำ

ทำนองเพลงไม่ยุ่งเหยิง เพราะเขาทำนองร้องเป็นใหญ่ ไม่มี
ประสาน (Fixed tuning and scales) บันไดเสียงก็แบบตะวันออกทั่วๆ
ไป มีจังหวะ และทำนองเหมาะสำหรับโอกาสเฉพาะต่าง ๆ เช่น
บทรัก รบ โคก ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะของดนตรีตะวันออก เครื่อง
ดนตรีที่สำคัญคือ พิณทขนาดเล็ก (Lyre) ปี่โอโลซ (Aulos) ซึ่งมีเสียง
คล้ายโอโบ (Oboe) ในปัจจุบัน และขลุ่ย (Flute)

เมโสโปเตเมีย

ในปัจจุบันเมื่อพูดถึง เมโสโปเตเมีย หมายถึงดินแดนอุดมรูป
ครึ่งวงกลม เริ่มตั้งแต่ภูเขาซีนาย (Sinai) ติดต่ออาณาเขตอียิปต์
โค้งขึ้นมาทางฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านปาเลสไตน์ ซึ่งเรียกลงมา
ตามลุ่มแม่น้ำไทกริส และยูเฟรติส ผ่านแคว้นเมโสโปเตเมีย บาบิโล-
เนีย มาจรดอ่าวเปอร์เซีย รวมเรียกว่า The Land of Fertile Crescent
แปลว่า ดินแดนอุดมรูปครึ่งวงกลมหรือรูปพระจันทร์เสี้ยว ใน ค.ศ.
๑๘๑๘ ดินแดนนี้ คือประเทศอิรัก ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่นครแบกแดด
(ดูรูป ๓๕)

พดเมืองที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้ มีปะปนกันหลายเผ่า พวกที่อยู่
ทางที่ราบสูงทางเหนือ และตะวันออก คือเผ่าอินโดยูโรเปียน ซึ่ง
อพยพเข้ามา มีนิสัยชอบเคลือบไหอยู่ได้มอไม่รักสงบ ภายในสัน
แผ่นดินเป็นชนเผ่าเซไมท์ (Semites) หรือที่เรียกกันว่า พวกเซมิติก

(Semitic) พวกนี้เป็นนักพเนจร (Nomads) ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
 ด่อนมากเป็นชาวยิว (Jews) หรือฮีบรู (Hebrews) และชาว
 อาหรับ ชนพวกนี้มักยากจนอดอยาก จึงมีนิสัยชอบแก่งแย่ง เพื่อจะ
 ได้เข้ามาอยู่ในดินแดนอุดมสมบูรณ์แห่งนั้นเสมอ

อารยธรรมของเมโสโปเตเมีย ต่างกับอียิปต์ คือ ไม่มีวัดมหา
การดำน้ำ เนื่องจากมีสงครามอยู่เนืองนิตย์ ระหว่างชนเผ่าอื่นโดย
 โรเบียน และเซมิติก เพื่อแก่งแย่งเป็นเจ้าของดินแดนนี้ แต่กระนั้นก็
 เมโสโปเตเมีย ก็ได้ทั้งอารยธรรมหลายประการไว้ให้เราได้ศึกษามาก
 พอๆ กับอียิปต์

แหล่งอารยธรรม คือ ลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส ซึ่งอาจ
 แบ่งได้เป็นสองตอน ตอนใต้ เป็นที่ราบอุดมมาก เรียกว่า ที่ราบซีน่า
 (Shinar) เป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรม เพราะมีความมั่งคั่งสมบูรณ์
 และทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินแดนปากแม่น้ำแถบนี้เป็นดินนุ้ย
 (Alluvial Soil) ที่แม่น้ำทางล่องพามา เหมาะแก่การกสิกรรมอย่างยิ่ง
 อากาศอบอุ่นตลอดปี แม้บางเวลาจะแล้งฝนบ้าง แต่ปีหนึ่ง ๆ น้ำจะ
 ท่วมครั้งหนึ่ง ทำให้มีการชลประทานทดน้ำไว้ใช้หน้าแล้งได้ อาณา
 เขตของซีน่าร์ คือ ตั้งแต่ปากอ่าวเปอร์เซียขึ้นมาราว ๑๗๐ ไมล์ ดินแดน
 นี้ต่อมาเรียกว่า บาบิโลเนีย (Babylonia) ตอนเหนือ คือแคว้น เมโส
 โปเตเมีย (ตามที่เรียกกันในยุคโบราณ ไม่ได้หมายความถึงดินแดน
 ทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น)

อารยธรรมเมโสโปเตเมีย เป็นอารยธรรมผสม เกิดจากความ
 เจริญในแขนงต่าง ๆ ของชนชาติเหล่านี้ ชนชาติใดมีอำนาจขึ้นมาใน
 สมัยใด ก็มีอำนาจช่วยให้อารยธรรมเจริญขึ้นในด้านต่าง ๆ ฉะนั้น ถ้า

จะพูดถึงประวัติอารยธรรมเมโสโปเตเมีย ก็ต้องอาศัยประวัติศาสตร์
ลำดับเหตุการณ์สมัยต่าง ๆ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๕ สมัย ตามการ
ครอบครองของชนชาติดังกล่าว -

สมัยแรก เรียกว่า สมัยบาบิโลเนียเก่า (Old Babylonia) ชน
ที่ครอบครองดินแดนเมโสโปเตเมียนี้ คือ เผ่าซูเมอร์ียน (Sumerians) ซึ่ง
อพยพมาจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือราว ๔๐๐๐ B.C. มีชัยชนะต่อพวก
เซมิติกที่อาศัยอยู่เดิม และครอบครองเรื่อยมาจนถึงราว ๑๗๕๐ B.C.
มีเมืองเออร์ (Ur) เป็นเมืองหลวง ความเจริญทางด้านมนุษยศาสตร์
ที่ชนพวกนี้นำมา คือ การประดิษฐ์อักษรคูนิฟอร์ม (Cuneiform) คือ
อักษรรูปติ่ม (คำว่า Cuneiform มาจากคำละติน Cuneus แปลว่า ติ่ม)
อักษรนี้เป็นที่ใช้นั้นมากในหมู่ชาวซูเมอร์ียน บาบิโลเนียน ฮิตไทท์
(Hittites) และเปอร์เซีย จนเมื่อชาวฟินิเซียน (Phoenicians) ได้คิด
ประดิษฐ์พยัญชนะ สระใหม่ขึ้นมาใช้แทน ราวก่อนคริสต์ทศกาลเล็กน้อย
อักษรคูนิฟอร์มจึงเลิกใช้กันไป

ในด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวรรณคดี นับว่าพวกนี้
เจริญเทียบเท่าอียิปต์ทีเดียว นอกจากนี้ ยังรู้จักใช้โลหะมาประดิษฐ์
เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ อีกด้วย

ต่อมาราว ๒๕๐๐-๒๓๐๐ B.C. ถูกพวกอัคเคเดียน (Akkadians)
เผ่าเซมิติกรุกราน ยึดอำนาจ แต่พวกที่เข้ามาครอบครองใหม่ ก็ยัง
ได้อาศัยอารยธรรมซูเมอร์ียนใช้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการ
ปกครอง การค้า การใช้อักษร และปฏิทิน

ไม่นานต่อมา มีพวกแอมอไรท์ (Amorites) เผ่าเซมิติก อีก
พวกหนึ่งอพยพมาจากซีเรีย (Syria) เข้ามายึดเมโสโปเตเมีย ประมุข

ของชนพวกนี้ คือ พระเจ้าฮัมมูราบี (Hammurabi 1948-1950 B.C.) ผู้ชอทางตงประมอดกฎหมายแรกของโลก ทรงรวมแคว้นซุมเมอร์ (Sumer) และอัคคัต (Akkad) ไว้ด้วยกัน และย้ายเมืองหลวงจากเออร์มาอูยต์เมืองบาบิโลน (Babylon) ซึ่งเดิมเป็นเพียงหมู่บ้านเล็ก ๆ บนฝั่งแม่น้ำเฟรติคัส ทรงตั้งชื่อใหม่ว่า กรุงบาบิโลเนีย อารยธรรมซุมเมอร์เดิมก็ยังใช้ต่อมา และกลายเป็นรากฐานของอารยธรรมซีเรียน และของเมโสโปเตเมียทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวรรณคดีศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดภายหลัง

สมัยที่ ๒ หลังจากบาบิโลเนียเสื่อม ชนชาติเล็ก ๆ ก็พยายามตีตัว ดงประเทศของคนชนมา ฉะนั้น ดมยนั้นจึงเรียกว่า ดมัยประเทศเล็ก ๆ (Era of Small Nations) ซึ่งมีระยะเวลาตงแต่ ๑๗๕๐-๗๐๐ B.C. แต่กว่าพวกชนชาติเล็ก ๆ นี้ จะตงตัวได้ก็ตองตกอยู่ใต้พวกอิทไทท์จนถึง ๑๒๐๐ B.C. พวกนี้รุกรานมาจากภาคเหนือตอนกลางของเอเชียไมเนอร์ แต่อำนาจครอบคลุมเอเชียไมเนอร์ ซีเรีย และพยายามต่อสู้กับพวกฮิคซอส (Hyksos) ซึ่งครอบครองอียิปต์อยู่ แต่ในที่สุดตงคุกวินาศ ในด้านอารยธรรมพวกอิทไทท์ไม่เจริญเท่าอียิปต์ หรือบาบิโลเนีย แต่ในทางศิลปกรรม พวกนี้มีอิทธิพลต่อชนรุ่นหลังไม่น้อย โดยเฉพาะพวกรูปแกะสลักตามฝาผนัง และรูปปั้นที่โตเผ่าประตุม เป็นต้น ซึ่งพวกอัสซีเรียน (Assyrians) ได้ลอกแบบไป (รูป ๔๔)

ในด้านวรรณคดี และศิลปการประพันธ์ก็ปรากฏหลักฐานเป็นแผ่นดินเหนียว จารึกอักษร ถึง ๒๐,๐๐๐ กว่าแผ่น ในประเทศเคอริก ซึ่งตงวันเป็นวรรณกรรมอิทไทท์ ดันนิษฐานว่าพวกเกาะครีท (Crete)

จะได้รับอิทธิพลทางการเขียนจากพวกนี้เอง ดังสำคัญที่สุดคือ ศีลปะการประดิษฐ์เครื่องใช้โลหะ ซึ่งแพร่หลายมากในเอเชียไมเนอร์

หลังจากอาณาจักรอิทธิฤทธิ์ล่มสลายตัวลง ชนชาติเล็ก ๆ ก็ตั้งตนเป็นเอกราชตั้งกล่าวข้างต้น ที่สำคัญที่สุดมีอยู่ ๔ ชนชาติด้วยกัน คือ

๑. พวกลิเดียน (Lydians) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ B.C. พวกนี้ได้ประดิษฐ์เหรียญเงินตราขึ้นใช้ พวกนี้รุ่งเรืองทางการค้าขายมาก และสามารถดำรงอิสรภาพของตนไว้ โดยไม่ตกเป็นของอัสซีเรียอย่างชาติอื่น แต่ในศตวรรษที่ ๖ B.C. ก็ต้องเป็นเมืองขึ้นของเปอร์เซีย

๒. พวกโฟนีเซียน (Phoenicians) เป็นชนเผ่าเซมิติก มีชื่อทางเดินเรือ คำขาย เป็นคู่แข่งกับพวกกรีกมาเป็นเวลานาน และมีอาณานิคมหลายแห่ง อาณานิคมที่สำคัญ คือ คาร์เทจ (Carthage) ดินแดนแถบตอนใต้มหาสมุทรแอตแลนติก และฝั่งทะเลตะวันตกของทวีปแอฟริกา ในด้านอารยธรรม พวกโฟนีเซียนสามารถเป็นพิเศษในการประดิษฐ์เครื่องแก้ว โลหะ ทองคำ และย้อมผ้าสีม่วง ซึ่งขึ้นชื่อมาก สีม่วงนี้ทำจากหอยชนิดหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเป็นผู้นำอารยธรรมตะวันออกใกล้ (Near East) เช่นทางศิลปกรรมมาเผยแพร่แก่ชาวกรีกอีกด้วย ชาวโฟนีเซียน เป็นผู้ค้นคิดพยัญชนะ สระ ขึ้นใช้ ๒๒ ตัว เรียงกันตามลำดับ นับเป็นครั้งแรกที่มีการประดิษฐ์พยัญชนะ สระ (Alphabet) ได้อย่างครบถ้วน ซึ่งได้ใช้แทนอักษรคูนiform โฟนีเซียนตกเป็นของอัสซีเรียในที่สุดในปี ๘๕๕ B.C.

๓. ชาวอาระเมียน (Arameans) เข้ามาตั้งหลักแหล่งที่เมืองดามัสกัส (Damascus) ราวครึ่งแรกของศตวรรษที่ ๑๐ B.C. และตก

มาตกเป็นเมืองขึ้นของอัสซีเรีย ในปี ๗๓๒ B.C. ชาวอาราเมียนเป็น
 นักค้าขายทางบกโดยกองคาราวาน เป็นผู้ที่น่าพญษณะ ตรี ของชาว
 โฟนิเซียนไปเผยแพร่อย่างรวดเร็ว ในบาบิโลเนีย เปอร์เซีย อัสซีเรีย
 และอินเดีย และในขณะเดียวกันก็นำภาษาพูด อาราเมอิก (Aramaic)
 ของตนไปเผยแพร่ด้วยจนเป็นที่ใช้ทั่วไปในเมโสโปเตเมียมากกว่าภาษา
 ฮีบรู (Hebrew) ซึ่งเคยใช้กันมากอยู่เดิม

ฉะนั้นชนทั้งสองชาติ: โฟนิเซียน และอาราเมียน นับเป็นสื่อ
 สำคัญที่เผยแพร่อารยธรรมในแถบนี้

๑. ชาวยิว หรือมีชื่ออีก ๒ ชื่อ คือ ฮีบรู หรืออิสราเอลไตท์
 (Israelites) เป็นชนเผ่าเซมิติกเผ่าหนึ่ง ที่ผสมกับพวกฮิตไทท์ จึงมี
 หน้าตาแปลกกว่าชาวเซมิติก กล่าวคือ จมูกใหญ่ ฝรั่ง ดังที่ชาวยิวให้
 แก่อารยธรรมโลกที่สำคัญที่สุด คือ คำสอน และหลักศีลธรรม ซึ่งจะ
 ได้อธิบายโดยละเอียดภายหลัง แต่ในด้านอื่น ๆ เช่นการปกครอง
 ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม ชาวยิวไม่มีอะไรเด่นเท่าใด

สมัยที่ ๓ คือสมัยอาณาจักรอัสซีเรียน (๗๐๐-๖๐๐ B.C.) ชาว
 อัสซีเรียน (Assyrians) เป็นชนเผ่าเซมิติกเผ่าหนึ่ง ซึ่งมีนิสัยแปลกกว่า
 ชาวเซมิติกอื่น ๆ คือชอบรุกรานเพื่อนบ้านและต่อสู้เป็นเนืองนิจ
 พยายามฝึกฝนตนและลูกหลานให้เป็นนักรบที่เข้มแข็งเก่งกาจในยุทธวิธี
 ต่าง ๆ ส่วนชาวเซมิติกอื่น ๆ มักรักสงบเป็นนักค้าขายมากกว่า ทั้งนี้
 เพราะชาวอัสซีเรียนอาศัยอยู่บนที่ราบสูงติดกับแม่น้ำไทกริสตอนเหนือ,
 ของบาบิโลนเป็นดินแดนที่ไม่มีอาณาเขต ขรรมชาติบ่งกันภัย จึง
 ต้องเป็นนักรบ โดยกำเนิด เพื่อจะได้ยืนหยัดอยู่ได้

อัสซีเรียเริ่มแผ่อาณาเขตในราวศตวรรษที่ ๑๐ B.C. ยึดบาบิโลน
 ได้ในปี ๗๑๐ B.C. ต่อมาเข้าครอบครองชาวอาเรเมียน และฝั่งทะเล
 เมดิเตอร์เรเนียนภาคตะวันตกทั้งหมด รวมทั้งซีเรีย ในปี ๗๐๐ B.C.
 พระเจ้าซาร์กอนที่ ๒ (Sargon II) ก็ทรงนำชาวอัสซีเรียเข้ายึดเมโส-
 โปเตเมียทางด้าน บัจจยุดำคัญที่ทำให้อัสซีเรียมีชัยอย่างรวดเร็ว คือ
 กำจัดทัพพิชเชมแข็ง ระบบการปกครองที่เข้มงวด และมีระเบียบวินัย
 ล้วนในด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และวรรณคดี ชาวอัสซีเรีย
 ไม่ได้ประดิษฐ์อะไรใหม่ของตนเอาเลย นอกจากจะคัดลอกแบบจาก
 ชนชาวอื่น และรวบรวมสิ่งที่ดีที่เด่นไว้ เช่นเดียวกับชาวโรมันสมัย
 ต่อมา

ราวกลางศตวรรษที่ ๖ B.C. อัสซีเรียเสื่อมอำนาจ ในที่สุดชาว
 แคลเดียน (Chaldeans) เผ่าเซมิติกทางใต้ก็กบฏขึ้นในปี ๖๑๖ B.C. และ
 ยึดบาบิโลเนีย ต่อมาอีก ๔ ปี ได้ร่วมมือกับชาวมัดด์ (Medes) เผ่า
 อื่นโดยโรเบียนทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ เข้ายึดกรุงนินเนอเว
 (Nineveh) นครหลวงของอัสซีเรียได้สำเร็จ ในขณะที่เดียวกันชาว
 เปอร์เซียก็เริ่มต้นตัว

สมัยที่ ๔ คือสมัยบาบิโลเนียใหม่ (New Babylonia) ซึ่งอยู่
ใต้อาณาจักรแคลเดียน (๖๐๐-๕๓๙ B.C.)

เมื่อชาวแคลเดียนได้ล้มอำนาจอัสซีเรียได้ ก็เข้าครอบครอง
 เมโสโปเตเมีย โดยมีกรุงบาบิโลเนียเป็นเมืองหลวง กษัตริย์แคลเดียน
 ที่ทรงทำนุบำรุงวัฒนธรรมบาบิโลเนียนให้กลับรุ่งเรืองขึ้นอีก คือ
 พระเจ้าเนบูคัดเนสซาร์ (Nebuchadnezzar) ทรงปราบปรามอียิปต์
 อย่างราบคาบและทำลายกรุงยะรูซาเล็ม (Jerusalem) เสียในปี ๕๘๖

B.C. เพื่อปราบกบฏชาวฮีบ และได้นำเชลยฮีบมากรุงบาบิโลเนียมาก
มาย

กรุงบาบิโลเนียกลายเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม สวนลอย (The Hanging
Gardens) ของพระเจ้าเนบูคัดเนสซาร์นับเป็นหนึ่งในสิ่งมหัศจรรย์
๗ สิ่งของโลกโบราณ สิ่งสำคัญที่สุดที่ชาวแคลเดียนให้แก่โลก คือ
วิชาดาราศาสตร์ แต่เดิมชาวบาบิโลเนียนก็ศึกษาเรื่องดาวอยู่มาก
แต่มักจะหนักไปทางโหราศาสตร์ (Astrology) มากกว่าในด้านดาราศา-
ศาสตร์ (Astronomy) ดาวแต่ละดวงก็เป็นราศีหนึ่งใน ๑๒ ราศี ซึ่งรวม
อยู่ในระบบโชติแอก (Zodiac) แต่ชาวแคลเดียนเป็นผู้ค้นพบระบบ
ดาราศาสตร์โดยแท้ สามารถคำนวณความเคลื่อนไหวของดาวต่าง ๆ
สุริยุปราคา และจันทรุปราคาได้อย่างแม่นยำ

ในขณะที่พวกแคลเดียนมีอำนาจในลุ่มแม่น้ำทางต่อง ทางเหนือ
พวกมีดด์ (Meds) ก็ได้ตั้งอาณาจักรของตนขึ้นทางตะวันออกของ
อัสซีเรีย โดยมีเมืองเอ็คบาทาน่า (Ecbatana) เป็นเมืองหลวง พวกนี้
ได้แผ่อำนาจเขตไปครอบครองพวกเปอร์เซีย ซึ่งอาศัยอยู่ทางฝั่ง
ตะวันออกของแม่น้ำไทกริส

สมัยที่ ๕ คือสมัยจักรวรรดิเปอร์เซีย (๕๓๙ - ๓๓๓ B.C.)
ซึ่งเริ่มหลังจากพระเจ้าเนบูคัดเนสซาร์สิ้นพระชนม์ และบาบิโลเนีย
เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ในปี ๕๔๙ B.C. พระเจ้าไซรัส (Cyrus)
มหาราชแห่งเปอร์เซีย ก็ยกทัพเข้ายึดกรุงเอ็คบาทาน่า ของพวก มีดด์
ผู้เคยเป็นจ้าวนายชาวเปอร์เซียมาก่อน ไซรัสเริ่มแผ่อำนาจเข้ายึด
ลิเดีย (Lydia) ในปี ๕๔๖ B.C. ครอบครองเมืองกรีกต่าง ๆ และแผ่
อำนาจเขตไปจนจรดอินเดีย ในปี ๕๓๖ B.C. ได้ยึดกรุงบาบิโลเนีย เมื่อ

ไซรัลตันพระชนม์ แคมบีสส์ (Cambyses) โอโรสผู้สืบราชย์ต่อมาได้มี
 ชัยต่ออียิปต์ จักรพรรดิเปอร์เซียที่ทรงอำนาจต่อมา คือ แดเรียด
 (Darius) ผู้ยกทัพข้ามช่องแคบเฮลเลสปอนท์ (Hellespont) (หรือที่
 เรียกว่า ดารดาแนลในปัจจุบัน) ไปยึดแคว้นมาเซโดเนีย (Macedonia)
 และเทรซ (Thrace) บนแผ่นดินกรีก แต่ในปี ๔๘๓ B.C. ทรงเผชิญ
 ทัพกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหाराชและพ่ายแพ้ในปี ๓๓๓ B.C. เป็น
 อันสิ้นสุดจักรวรรดิเปอร์เซียที่เรืองอำนาจ ประวัติศาสตร์ของเมโสโป-
 เทเมียก็ยุติลงที่จุดนี้

สิ่งที่ชาวเปอร์เซียให้แก่อารยธรรมโลกในยุคนีโบริแอน คือ
 ศาสนา โซโรแอสต์เทรียน (Zoroastrianism) ศิลปกรรม และวรรณคดี
 ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

วรรณคดีเมโสโปเทเมีย

ดังที่ได้กล่าวแล้ว อารยธรรมเมโสโปเทเมีย เป็นอารยธรรม
 ผดมหลายชนชาติ ศาสนา ฉะนั้น จะกล่าวรวมกันไม่ได้ จึงเห็นสมควร
 แยกออกตามชนชาติ และยกเอามากกล่าวแต่ที่สำคัญเท่านั้น ในด้าน
 วรรณคดี ที่สำคัญได้แก่วรรณคดีอัสซีเรียน-บาบิโลเนียน วรรณคดี
 เปอร์เซีย และวรรณคดีฮิบรู :-

วรรณคดีอัสซีเรียน - บาบิโลเนียน รุ่งเรืองมากที่สุดในวา
 กกลางศตวรรษที่ ๗ พระเจ้าอัสตูร์ปานิปัด (Ashurbanipal 669-626
 B.C.) แห่งอัสซีเรียได้ทรงอุปถัมภ์วรรณคดีมาก ทรงสร้างหอสมุด
แห่งชาติขึ้นมาเพื่อเก็บรักษาแผ่นดินเหนียวจารึกอักษรคูนiformไว้กว่า
 ๒๒,๐๐๐ แผ่น รวมทั้งตำนาน บทเพลง สุภาษิตโบราณ และบันทึก
 ประวัติศาสตร์ครั้งคราวไว้มาก

วรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ มหากาพย์กิลกาเมช (Gilgamesh Epic) ซึ่งแต่งราว ๒๐๐๐ B.C. และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรประมาณ ๓๔๕๐ ปีที่แล้ว ในปัจจุบันมีเหลือเป็นหลักฐานเพียง ๑๕๐๐ บันทึกเท่านั้น มหากาพย์เรื่องนี้จารึกบนแผ่นดินเหนียวราว ๓๐,๐๐๐ แผ่นเป็นภาษาซูเมเรียน บาบิโลเนียนเก่าและอัสซีเรียน เนื้อเรื่องเกี่ยวกับเจ้าชายกิลกาเมช (Gilgamesh) โอรสเทพธิดานินซัน (Ninsun) กับมนุษย์ธรรมดาซึ่งเป็นพระดังประจำเมืองอูรุก (Uruk) ดันนิษฐานว่าเจ้าชายกิลกาเมชคงจะเป็นคนเดียวกับกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์อูรุกแห่งบาบิโลเนีย มหากาพย์เรื่องนี้เต็มไปด้วยนิยายผจญภัยรบรอกันเด่นของกิลกาเมช แบ่งเป็นหลายตอน ตอนแรกกล่าวถึงความคร่าชีวิตของกิลกาเมชเป็นเหตุให้พลเมืองชาวอูรุกเรียก ร้องขอเทพธิดาอารูรู (Aruru) ให้ส่งคนมาช่วย อารูรูจึงส่งเออบานี (Aabani) มาต่อสู้กับกิลกาเมช เออบานีผู้มีร่างกายแข็งแรงแต่ป่าเถื่อนเป็นด้อยูญลักษณ์ของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ แต่กิลกาเมชได้ต่อสู้ได้มีชัย และหลงอกกายเป็นเพื่อนรัก ได้เดินทางไปผจญภัยต่าง ๆ ที่ล้วนแต่อัศจรรย์ทั้งนั้น ในตอนที่ ๑๑ ได้กล่าวถึงน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่ ซึ่งคล้ายกับน้ำท่วมโลกสมัยโนอา (Noah) ในพระคัมภีร์ของยิว มหากาพย์กิลกาเมชนั้นนอกจากจะเป็นตำนานดินแดนต้นกำเนิดแล้วยังแฝงความหมายทางปรัชญา ที่ลึกซึ้งอีกด้วย แสดงถึงความพยายามของมนุษย์ที่จะแสวงหาคำหมายของชีวิตตน ที่จะต่อสู้กับพรหมลิขิต และความตายซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการผจญภัยต่าง ๆ บทเรียนตอนท้ายที่ผู้เขียนฝากไว้ให้อ่านคือ ความตายเป็นสิ่งที่มนุษย์หนีไม่พ้น เพราะฉะนั้นเราควรจะได้สนุกสนานอย่างเต็มที่ ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และใช้ชีวิตให้

เกิดประโยชน์มากที่สุด ค่าของชีวิตอยู่ในปัจจุบันกาล หาใช่ในโลก
 โลกไม่ เราจะเห็นว่าหลักปรัชญาเป็นลักษณะสำคัญของความคิด
 และจิตใจ ของชาวเมโสโปเตเมีย ผู้ต้องเคลื่อนย้ายอพยพอยู่เป็นนิจดิน
 จะหาความแน่นอนอะไรในอนาคตไม่ได้ นอกจากอยู่อย่างเต็มที่และ
 รื่นเริง แลวงหาความสุขไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เมื่อเราศึกษาต่อไปถึง
 หลักปรัชญา Epicureanism ของ Epicurus ปรัชญาเมธีกรีก จะเห็น
 ว่ามีคำสอนไว้ใกล้เคียงกันมาก หลักปรัชญาดังกล่าวมักเกิดขึ้นได้มอ
 ในยามที่มนุษย์ขาดความมั่นใจในอนาคต

วรรณกรรมอัสซีเรียน-บาบิโลเนียน อันที่ สำคัญได้แก่ ตำนาน
 เทียมัท The Tiamat Legend เขียนขึ้นราว ๒๐๐ B.C. เกี่ยวกับตำนาน
 สร้างโลกและเทพดาต่าง ๆ คล้ายกับหนังสือเจเนซิส (Genesis) ซึ่ง
 เป็นเล่มแรกในคัมภีร์ของยิว (หรือในพระคัมภีร์เก่า Old Testament
 ของคริสต์ศาสนิกชน) และตำนานเทวดา (Mythology) ของกรีกใน
 ตำนานเทียมัทกล่าวถึง เทียมัทเจ้าแม่ของจักรวาลและแอปซุ (Apsu)
 เจ้าพ่อว่าเป็นต้นวงศ์ของเทวดา และเดาถึงสงครามระหว่างเทวดา
 เหล่านี้

นิยายสำคัญอีกเรื่องคือ อาดาปาและลมใต้ (Adapa and the
 South Wind) แต่งขึ้นในราว ๑๕๐๐ B.C. เล่าถึงชาวประมงผู้เกิดโทษะ
 แรงกล้าหาญเข้าหักปีกของลมใต้ และได้เรียกร้องความช่วยเหลือ
 จากอานู (Anu) เทพเจ้าสูงสุดให้ป้องกันตนได้สำเร็จ

นอกจากนี้ก็มีบทเพลงสดุด (Chants) และบทสวดมนต์อธิษฐาน
 (Prayers) ซึ่งมีเนื้อความและทำนองคล้ายบทเพลงสรรเสริญ (Psalms)
 ของพวกยิว บทอธิษฐานมักกล่าวขอให้เทพเจ้ายกความบาป แสดง

ความเศร้าโศกเสียใจในความผิดบาปของตน ขอความเมตตากรุณาจาก
เทพเจ้า และสรรเสริญความดีงามของพระองค์ที่ไพบริเหตุได้แก่
“Look down in pity upon one” (ได้โปรดมองข้าด้วยความสงสาร),
“Besides Thee There Is No God Who Guideth Aright” (ไม่มี
พระเจ้าอื่นซึ่งเที่ยงตรงนอกจากพระองค์), “A Light of Heaven (แสง
จากสวรรค์) เป็นต้น

๒. วรรณคดีเปอร์เซีย ภาษาที่ชาวเปอร์เซียใช้คือ ภาษา
อิหร่าน (Iranian) ซึ่งมีรากฐานมาจากภาษาอินโดยูโรเปียน คำว่า
(Iran) มาจากอารยัน (Aryan) ฉะนั้นภาษาจึงมีลักษณะคล้ายคลึง
กับภาษาดั้งเดิมและภาษายุโรปอื่น ๆ มาก

วรรณคดีเปอร์เซีย เริ่มขึ้น ในรัชกาล ของ พระเจ้าแดเรียส
(Darius) แต่เป็นในรูปบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ
สงครามและชัยชนะของพระเจ้าแดเรียส (๕๒๑-๔๘๖ B.C.) พระเจ้า
เซอเซต (Xerxes ๔๘๖ - ๔๖๕ B.C.) และพระเจ้าอาร์ตาเซอเซต
(Artaxerxes ๔๖๔-๔๒๔ B.C.) ฉะนั้นเป็นวรรณกรรมที่แท้จริงไม่ได้
ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงภาษาจากภาษาอิหร่าน เดิมมาเป็นภาษาปาร์
-เตวี่ (Pahlawi) หรือ Parthawi หรือ Parthian) จึงมีการประพันธ์
ขึ้นเป็นตำเป็นต้น บทกวีในภาษาปาร์เตวี่ไม่มีหลักฐานเหลืออยู่ใน
ปัจจุบัน ที่มีตกทอดต่อมาก็คือได้แก่บทร้อยแก้ว

วรรณกรรมชิ้นเอกของเปอร์เซีย คือ พระคัมภีร์อาเวสต์
(Avesta) หรือ เซ็นต์-อาเวสต์ (Zend-Avesta) ของคำดนาไซโรเอตต์
เทรียนเขียนจบราว ๖๒๕ B.C. แก้ไขใหม่ ค.ศ. ๓๗๕ ฉบับเดิมเขียน